

Maria Biolik

Zmiany morfemiczne w nazwiskach polskich na "-ski" : leksykalizacja, perintegracja i absorpcja morfologiczna

Prace Językoznawcze 3, 5-19

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ARTYKUŁY

Maria Biolik
Olsztyn

Zmiany morfemiczne w nazwiskach polskich na *-ski* (Leksykalizacja, perintegracja i absorpcja morfologiczna)

Morphemic changes in Polish surnames ending with *-ski* (Lexicalisation, perintegration and morphological absorption)

Numerous Polish surnames with the *-ski* ending have undergone lexicalisation and nowadays they end with *-ski*, *-cki*, *-dzki*. The lexicalisation resulted in perintegration and morphological absorption. As a result of these processes, there came into being new surname-creating suffixes: *-acki*, *-eckci*, *-icki*, *-ucki* and *-ocki*, which are now present in surnames created from common nouns, other proper names and toponymical names.

Problem genezy nazwisk jest nierozdzielnie związany z określeniem ich budowy słowotwórczej. W przypadku nazwisk derywowanych (sekundarnych)¹ często jest to bardzo trudne², ponieważ nazwiska podobnie jak i inne formy językowe podlegały procesom fonetycznym, takim jak upodobnienia i uproszczenia grup

¹ Nazwiska na *-ski* są sekundarne, tworzone w wyniku derywacji sufiksальной lub paradygmatycznej od nazw miejscowych, nazw osobowych i wyrazów pospolitych. Nazwiska odmiejscowe na *-ski* są równe przymiotnikom utworzonym od nazw miejscowości, por. n.m. *Kossaki* – *kossakowski* – n.o. *Kossakowski*, por. J. Natanson-Leski: *Przymiotniki od nazw osiedli w Polsce*, „Onomastica” II, 1956, s. 282–318 oraz J. Strutyński: *Modele strukturalne przymiotników motywowanych przez nazwy miejscowe w języku polskim*. Kraków 1979; K. Kowalik (rec.): *J. Strutyński: Modele strukturalne przymiotników motywowanych przez nazwy miejscowe w języku polskim*. „Onomastica” XXVI, 1982, s. 253–260.

² Błędny podział słowotwórczy i związana z tym niewłaściwą interpretacją nazwisk można spotkać w różnych pracach onomastycznych, por. np. nazwisko *Borzecki*, analizowane jako utworzone sufiksem *-ski* od n.m. *Borze* pow. Pułtusk, zamiast sufiksem *-eckci*; *Strzelecki* z suf. *-eckci* od n.m. *Strzelce* zamiast suf. *-ski*; *Szlachecki* z *-eckci* zamiast *-ski* od *szlachta* – H. Górniewicz: *Słownik nazwisk mieszkańców Powiatu Gdńskiego*. Gdańsk 1992, s. 33, 212, 218 (dalej skrót SNPG); podobnie błędnie jest analizowane np. nazwisko *Depirecki* jako utworzone suf. *-ski* od gw. 7 „dopiero” w pracy H. Borek, U. Szumska: *Nazwiska mieszkańców Bytomia od końca XVI wieku do roku 1740*. Wrocław–Warszawa 1976, s. 107. Budowa słowotwórcza tego typu nazwisk sprawia wiele kłopotów studentom przygotowującym prace magisterskie z antroponimii. Często też nie można jednoznacznie rozstrzygnąć, jakie jest pochodzenie danego nazwiska, np. *Górski* od n.m. *Góra* z suf. *-ski*, czy od n.m. *Górsko* z derywacją fleksyjną, czy też od n.m. *Górzyce*, *Górzno* z dezintegracją podstawy słowotwórczej. Dlatego każdorazowo dobrze jest podać podstawę, która posłużyła do wyjaśnienia genezy danej formy antroponimicznej.

spółgłoskowych³. Procesy te powodowały leksykalizację, czyli zacierania przejrzystej dwuczłonowej struktury wyrazu (podziału na temat słowotwórczy i formant). Leksykalizacja w dalszej kolejności prowadziła do stopniowej strukturalizacji nazwisk⁴, co wiązało się z zanikaniem poczucia związku formalnego nazwiska z wyrazem, który motywował jego powstanie (podstawa słowotwórcza). W wielu nazwiskach, które ulegały procesowi leksykalizacji, na granicy między tematem słowotwórczym a formantem dochodziło do powstania węzłów morfologicznych. Dziś często tylko rekonstrukcja fonetyczna umożliwia dotarcie do pierwotnej formy (budowy nazwiska) i znaczenia (etymologii) nazwy osobowej. Proces leksykalizacji był nierozdzielnie związany z procesami perintegracji i absorpcji morfologicznej⁵, które powodowały powstawanie nowych formantów.

W Polsce jednym z najbardziej produktywnych formantów nazwiskotwórczych podlegających przedstawionym wyżej procesom był sufiks *-ski*⁶. Wiele nazwisk utworzonych przez ten sufiks⁷ uległo leksykalizacji i kończy się na *-cki* lub *-dzki*⁸. Nazwiska te ze względu na charakter asymilacji spółgłosek na granicy między tematem słowotwórczym i formantem można podzielić na trzy grupy. Do pierwszej można zaliczyć nazwiska, których temat fleksyjny podstawy

³ Na zmiany morfonologiczne na styku między tematem słowotwórczym i formantem w nazwiskach staropolskich zwraca uwagę Z. Kowalik-Kaleta: *Staropolskie nazwy osobowe motywowane przez nazwy miejscowe*. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1981, s. 64–69, przykłady z jej pracy zaznaczam skrótem Kaleta z podaniem strony.

⁴ Proces strukturalizacji nazwisk jest charakterystyczny dla nazwisk na *-ski*. Tworzono je początkowo od nazw miejscowych, później na ich wzór zaczęły powstawać antroponimy odosobowe i odapelatywne, szerzej na ten temat zob. S. Gala: *Rola antroponimicznego przyrostka -ski w kulturze nazewniczej*. „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”. 1986, T. XXXII, 1986, s. 85–91 oraz P. Smoczyński: *O semantycznych i morfologicznych właściwościach sufiksu -ski w nazwiskach polskich*. [w:] *Studia językoznawcze poświęcone Profesorowi Doktorowi Stanisławowi Rospondowi*. Wrocław 1966, s. 435–443.

⁵ Por. definicję procesu za Z. Klemensiewicz, T. Lehr-Splawiński, S. Urbańczyk: *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Warszawa 1965, s. 172–177: „Perintegracją nazywa się przesunięcie granicy między pniem i formantem wskutek wtórnego rozkładu wyrazu na części morfologiczne, niezgodnego z pierwotnym, etymologicznie umotywowanym”. Absorpcja od łac. *absorbeo* ‘pożeram, połykam, pochłaniam’ polega na wchłonięciu części tematu słowotwórczego przez formant lub formantu przez temat słowotwórczy. Proces perintegracji i absorpcji jest najżywotniejszym sposobem powstawania nowych formantów przyrostkowych. Zaczął się on jeszcze w dobie przedhistorycznej i trwa nieprzerwanie do współczesności.

⁶ Nazwiska na *-ski* są najliczniejsze w Wielkopolsce i na Mazowszu. Pojawiają się od XIII i powszechnie uważane są za najbardziej typowe nazwiska polskie, por. S. Rospond: *O nazwiskach na -ski*. „Poradnik Językowy”, 1966, z. 1 (236), s. 1–12.

⁷ Przykłady biorę z prac onomastycznych, por. wykaz skrótów, podając każdorazowo stronę, oraz z prac magisterskich studentów filologii polskiej UWM w Olsztynie. Podaję jedynie wybrane przykłady nazwisk.

⁸ Nazwiska odmiejscowe z sufiksem *-ski* w formie *-cki*, *-dzki* są notowane już w najstarszych dokumentach, por. np. nazwiska *Pilecki* (1422) – Z. Kowalik-Kaleta: op. cit.

słowotwórczej kończy się na spółgłoskę zwarto-wybuchową, do drugiej na spółgłoskę zwarto-szczelinową. Trzecią grupę tworzą nazwiska, w których doszło do uproszczenia grupy spółgłoskowej, na skutek bezpośredniego kontaktu sufiksu *-ski* z tematem zakończonym na spółgłoskę szczelinową: *s*, *z*, *sz*, *ż*, *ch*.

1. Temat fleksyjny podstawy słowotwórczej zakończony na spółgłoskę zwarto-wybuchową

1.1. Na spółgłoskę *-t*

W nazwiskach tej grupy węzeł morfologiczny powstaje po zaniku jerów na granicy między tematem słowotwórczym a formantem (*-bsk-ɓ-jb*) na skutek asymilacji zwarto-wybuchowej głoski *t* i szczelinowej głoski *s*. Wynikiem tego procesu jest zwarto-szczelinowa głoska *c* (> *t-ski* > *-cki*). Nazwiska tego typu tworzą od nazw miejscowych, osobowych i wyrazów pospolitych:

a) nazwiska odmiejscowe: *Białobłocki* – Białobłoty (< Białobłot-ski); *Biernacki* – Biernaty pow. Maków Maz. (< Biernat-ski); *Bogucki* – Boguty pow. Ostrów Maz. (< Bogut-ski); *Borucki* – Boruty pow. Zambrów (< Borut-ski); *Burkacki* – Burkaty pow. Ciechanów (< Burkat-ski); *Chojnacki* – Chojnata pow. Skierniewice (< Chojnat-ski); *Cielęcki* – Cieleta pow. Brodnica (< Cieleł-ski); *Falencki* – Falenty (< Falent-ski); *Gucki* – Guty (< Gut-ski); *Janocki* – Janoty pow. Grójec (< Janot-ski); *Konopacki* – Konopaty pow. Żuromin (< Konopat-ski); *Kącki* – Kąty (Kąt-ski); *Kosucki* – Kosuty pow. Ostrów Maz. (< Kosut-ski); *Kownacki* – Kownaty (Kownat-ski); *Nogacki* – Nogat pow. Grudziądz (Nogat-ski); *Porwicki* – Porwity pow. Kalisz (Porwit-ski); *Prabucki* – Prabuty (< Prabut-ski); *Rapacki* – Rapaty pow. Ostróda (< Rapat-ski); *Ramocki* – Ramoty pow. Elk (< Ramot-ski); *Święcki* – Święte (< Święt-ski);

b) od nazw osobowych: *Agacki* – Agata (< Agat-ski) (Rymut, 1991, 73); *Jarocki* – Jarota (SNPG 90) (< Jarot-ski); *Nawrocki* – Nawrot (SNPG 156) (< Nawrot-ski); *Pachocki* – Pachota (SNPG 165) (< Pachot-ski); *Piechocki* – Piechota (SNPG 172) (< Piechot-ski);

c) od wyrazów pospolitych: *Bogacki* – bogaty (< Bogat-ski) (SNPG 30); *Bracki* – brat (< Brat-ski) (SNPG 33); *Karwacki* – karwat 'pasterz' (< Karwat-ski) (SNPG 99); *Kłopotcki* – kłopot (< Kłopot-ski) (SNPG 106); *Łachocki* – łachotać (< Łachot-ski) (SNPG 137); *Łopacki* – łopata (< Łopat-ski) (por. SNPG 138); *Rokicki* – rokita 'wierzba, łoża' (< Rokit-ski) (SNPG 191); *Sałacki* – sałata (< Sałat-ski) (SNPG 197); *Sierocki* – sierota (< Sierot-ski) (SNPG 201); *Szlachecki* – szlachta (< Szlachet-ski) lub szlachecki (SNPG 218).

1.2. Na spółgłoskę *d*

Węzeł morfologiczny powstaje w wyniku asymilacji głoski zwarto-wybuchowej *d* i szczelinowej *s*. Procesowi towarzyszy udźwięcznienie grupy spółgłoskowej: *-d-ski* < *-dzki*. Zdarzają się jednak nazwiska, w których grupa *-dzki* = *-cki* (ulega ubezdźwięcznieniu): *Berencki* – n.o. Berend (SNPG 24) (< Berend-ski); *Ogłęcki* – Ogłęda (SG VII 405) (< Ogład-ski); *Labiecki* – labieda 'ustawicznie narzekający' (SNPG 128) (< Labied-ski), *Łobocki* – łoboda 'łopucha' (< Łobod-ski) (Breza 260–261). Tego typu nazwiska powstają od nazw miejscowych, innych nazw osobowych i wyrazów pospolitych.

a) nazwiska odmiejscowe: *Białorudzki* – Biała Ruda (< Białorud-ski); *Brodzki* – Brody (< Brod-ski); *Grądzki* – Grądy (< Grąd-ski); *Hejbudzki* – Hejbudy dziś Stogi (SNPG 84) (< Hejbud-ski); *Konopadzki* – Konopady pow. Brodnica (< Konopad-ski); *Kosobudzki* – Kosobudy (< Kosobud-ski); *Miłoradzki* – Miłorad (< Miłorad-ski); *Niesiobędzki* – Niesiobędy (SG VII 113) (< Niesiobęd-ski); *Rudzki* – Ruda (Rud-ski); *Studzki* – Studa pow. Nowe Miasto Lub. (< Stud-ski); *Zagrodzki* – Zagrody (SG XIV 276) (< Zagrod-ski); *Zawadzki* – Zawady (< Zawad-ski); *Zimnowodzki* – Zimnowoda (SG XIV 618) (< Zimnowod-ski);

b) nazwiska od nazw osobowych: *Bardzki* – n.o. Bard (SNPG 21) (< Bard-ski); *Domaradzki* – n.o. Domarad (SNPG 55) (< Domarad-ski);

c) nazwiska od wyrazów pospolitych: *Grodzki* – gród (< Grod-ski); *Gromadzki* – gromada (Gromad-ski); *Wojewódzki* – wojewoda (< Wojewod-ski); *Zagrodzki* – zagroda (< Zagrod-ski). Część nazwisk tego typu mogły powstać również w wyniku tzw. derywacji onimicznej, czyli przeniesienia wyrazów *grodzki*, *gromadzki*, *województki* do klasy nazwisk.

1.3. Na spółgłoskę *k*

W tej grupie nazwisk węzeł morfologiczny powstaje w wyniku asymilacji zwarto-wybuchowej głoski *k* do szczelinowej głoski *s*. W wyniku tego procesu powstaje zwarto-szczelinowa spółgłoska *-c*: (*-k-ski* < *cki*). Proces zachodzi w nazwiskach odmiejscowych, odosobowych i odapelatywnych:

a) nazwiska odmiejscowe: *Borecki* – Borki (< Bor(e)k-ski); *Brocki* – Brok pow. Ostrów Maz. (< Brok-ski); *Bucki* – Buk pow. Brodnica (< Buk-ski); *Dworacki* – Dworaki (< Dworak-ski); *Górecki* – Górka (< Gór(e)k-ski); *Gródecki* – Gródek (< Gródek-ski); *Kawecki* – Kawki (< Kaw(e)k-ski); *Konicki* – Koniki (SG IV 100) (< Konik-ski); *Komornicki* – Komorniki (SG IV 310) (< Komornik-ski); *Łęcki* – Łęki pow. Ciechanów (< Łęk-ski); *Mosteckie* – Mostek pow. Włocławek (< Mostek-ski); *Nowacki* – Nowaki (SG VII 195) (< Nowak-ski); *Osiecki* – Osiek (< Osiek-ski); *Pałucki* – Pałuki pow. Ciechanów

(< Pałuk-ski); *Piasecki* – Piaski, ap. piasek (< Piasek-ski); *Potocki* – Potok, Potoki (< Potok-ski); *Rudecki* – Rudki (< Rud(e)k-ski); *Rudnicki* – Rudniki (< Rudnik-ski); *Rutecki* – Rutki, Rutek (< Rut(e)k-ski); *Rybnicki* – Rybnik lub ap. rybnik 'staw rybny' (< Rybnik-ski); *Sadecki* – Sadek (< Sadek-ski); *Sadłucki* – Sadłuki (< Sadłuk-ski); *Sieklucki* – Siekluki (< Siekluk-ski); *Wiśłocki* – Wiśłok (SG XIII 604) (< Wiśłok-ski); *Woźnicki* – Woźniki (< Woźnik-ski); *Wysocki* – Wysokie (< Wysok-ski);

b) nazwiska od nazw osobowych: *Barecki* – Barek (< Barek-ski) (SNPG 21); *Bastecki* – Bastek od Sebastian (< Bastek-ski); *Boniecki* – Boniek (SNPG 31) (< Boniek-ski); *Bożycki* – Bożyk od typu Bożydar (SNPG 33) (< Bożyk-ski); *Dobrzycki* – Dobrzyk (SNPG 54) (< Dobrzyk-ski); *Dymecki* – Dymek (SNPG 59) (< Dymek-ski); *Janicki* – Janik (SNPG 88) (< Janik-ski); *Jędrzycki* – n.o. Jędrzyk od Jędrzej (SNPG 93) (< Jędrzyk-ski); *Kęsicki* – n.o. Kęsik (SNPG 101) (< Kęsik-ski); *Koźlicki* – n.o. Koźlik (SNPG 117) (< Koźlik-ski); *Ludwicki* – n.o. Ludwik (SNPG 136) (< Ludwik-ski); *Mirecki* – n.o. Mirek (< Mirek-ski); *Patrycki* – n.o. Patryk (< Patryk-ski); *Patocki* – n.o. Patok (SNPG 168) (< Patok-ski); *Tobacki* – n.o. Tobek od Tobiasz (SNPG 228) (< Tobek-ski); *Weronicki* – n.o. Weronika (< Weronik-ski); *Wojtacki* – n.o. Wojtak od Wojciech (< Wojtak-ski);

c) nazwiska od podstaw apelatywnych: *Bocki* – bok (SNPG 29) (< Bok-ski); *Dolecki* – dołek (< Dolek-ski z alternacją l : ł); *Dwojacki* – dwojaki (SNPG 59) (< Dwojak-ski); *Garnecki* – garnek (< Garnek-ski); *Górnicki* – górnik (< Górnik-ski); *Gruszecki* – gruszka (< Grusz(e)k-ski); *Indycki* – indyk (< Indyk-ski); *Jabłocki* – jabłko (SNPG 86) (< Jabł(e)k-ski); *Kośnicki* – kośnik 'kosiarz' (SNPG 115) (< Kośnik-ski); *Kosznicki* – kosznik 'ten kto robi kosze' (Breza 224) (< Kosznik-ski); *Krucycki* – kruk (SNPG 121) (< Kruk-ski); *Nitecki* – nitka (SNPG 158) (< Nit(e)k-ski); *Obłocki* – obłok (SNPG 160) (< Obłok-ski); *Patracki* – patrak 'człowiek niechlujny' (SNPG 169) (< Patrak-ski); *Piernicki* – piernik (< Piernik-ski); *Srocki* – sroka (SNPG 208) (< Srok-ski).

1.4. Na spółgłoskę *g*

Wszystkie nazwiska zamieszczone w tej grupie mają motywację odmiejscową. Węzeł morfologiczny powstał w wyniku redukcji spółgłoski *g* przed spółgłoską *s* (- *ski* < *g-ski*). Są to nazwiska: *Białobrzegi* – Białobrzegi (SG I 188) (< Białobrzeg-ski); *Brzeski* – Brzeg (< Brzeg-ski) (SNPG 36); *Dołęski* – Dołęgi pow. Grajewo (< Dołęg-ski) (SNPG 54); *Dzierżęski* – Dzierżęga (< Dzierżęg-ski) (SNPG 60); *Łęski* – Łęg pow. Płock, Ostrołęka (< Łęg-ski) (SNPG 138); *Załęski* – Załęgi pow. Płock (< Załęg-ski).

2. Temat fleksyjny podstawy słowotwórczej zakończony na spółgłoskę zwarto-szczelinową

2.1. Na spółgłoską *c*

W grupie tej węzeł morfologiczny na granicy między tematem zakończonym na spółgłoskę *c* a sufiksem *-ski* jest wynikiem upodobnienia głosek pod względem rodzaju artykulacji. Głoska szczelinowa *s* uległa asymilacji do zwarto-szczelinowej głoski *c*: *-c-ski* > *-cki*. Nazwiska tego typu mogły powstawać od nazw miejscowych innych nazw osobowych i wyrazów pospolitych.

a) nazwiska odmiejscowe: *Babicki* – Babice pow. Pruszków (< Babic-ski) (SNW I 105); *Balicki* – Balice pow. Mogilno (< Balic-ski) (SNW I 141); *Biedrzycki* – Biedrzyce pow. Maków Maz. (< Biedrzyc-ski) (SNW I 294); *Bielicki* – Bielice pow. Nowe Miasto Lubawskie (< Bielic-ski) (SNW I 302); *Bornicki* – Bornice pow. Iława (< Bornic-ski) (SNW I 435); *Borowicki* – Borowice pow. Płock (< Borowic-ski) (SNW I 438); *Borowiecki* – Borowiec (< Borowiec-ski) (SNW I 438); *Branicki* – Branica pow. Świecie (< Branic-ski) (SNW I 467); *Brzezicki* – Brzezice pow. Przasnysz (Brzezic-ski) (SNW I 521); *Bylicki* – Bylice pow. Pułtusk (< Bylic-ski) (SNW I 595); *Chelmiecki* – Chelmice pow. Włocławek (< Chelmic-ski); *Chojnicki* – Chojnice (Chojnic-ski); *Chrapicki* – Chrapice pow. Toruń (< Chrapic-ski); *Czaplicki* – Czaplice pow. Przasnysz (< Czaplic-ski); *Czernicki* – Czernice pow. Ciechanów (< Czernic-ski); *Dobrzyniecki* – Dobrzyniec (SG II 90) (< Dobrzyniec-ski); *Drzewicki* – Drzewica, Drzewice (< Drzewic-ski); *Garlicki* – Garlica (Duchowna, Murowana) (< Garlic-ski); *Gębicki* – Gębice (< Gębic-ski); *Giżycki* – Giżyce pow. Sochaczew (< Giżyc-ski); *Goszczycki* – Goszczyce (< Goszczyc-ski); *Gościcki* – Gościce (< Gościc-ski); *Grabowiecki* – Grabowiec (Grabowiec-ski); *Iżycki* – Iżyce (< Iżyc-ski); *Kamieniecki* – Kamieniec (< Kamieniec-ski); *Kapicki* – Kapice (< Kapic-ski); *Karnicki* – Karnice (< Karnic-ski); *Kawecki* – Kawec (SG III 914) (< Kawec-ski); *Kawicki* – Kawice (< Kawic-ski); *Kisielnicki* – Kisielnica (< Kisielnic-ski); *Klicki* – Klice (SG IV 144) (< Klic-ski); *Kornicki* – Kornica (< Kornic-ski); *Kościelecki* – Kościelec pow. Inowrocław (< Kościelec-ski); *Kozicki* – Kozice, pow. Sierpc (< Kozic-ski); *Konopnicki* – Konopnica (< Konopnic-ski); *Kozienicki* – Kozienice (< Kozienic-ski); *Krzemieński* – Krzemieniec (< Krzemieniec-ski); *Kulicki* – Kulice (< Kulic-ski); *Kupicki* – Kupice, pow. Płock (< Kupic-ski); *Kuźnicki* – Kuźnice (< Kuźnic-ski); *Lewicki* – Lewice (< Lewic-ski), por. niżej od *lewy*; *Lisicki* – Lisice pow. Sierpc (< Lisic-ski); *Lisiecki* – Lisiec pow. Konin (< Lisiec-ski); *Malczycki* – Malczyce (< Malczyc-ski); *Matecki* – Małec (< Małec-ski); *Mlicki* – Mlice, pow. Płock (< Mlic-ski); *Morzycki* – Morzyce (< Morzyc-ski); *Pałubicki* – Pałubice (< Pałubic-ski); *Piątnicki* – Piątnica (< Piątnic-ski); *Pienicki* – Pienice pow. Maków Maz. (< Pienic-ski); *Piwnicki* – Piwnice,

pow. Toruń (< Piwnic-ski); *Potulicki* – Potulice (< Potulic-ski); *Purzycki* – Purzyce (< Purzyc-ski); *Radzimicki* – Radzimice (< Radzimic-ski); *Różycki* – Różyce (< Różyc-ski); *Rusiecki* – Rusiec (Rusiec-ski); *Sawicki* – Sawice pow. Sokołów Podl. (< Sawic-ski); *Siedlecki* – Siedlce (< Siedl(e)c-ski); *Ślubicki* – Słubice (< Słubic-ski); *Solecki* – Solec (< Solec-ski); *Strzelecki* – Strzelce (< Strzel(e)c-ski); *Ślesicki* – Ślesice (< Ślesic-ski); Tomicki – Tomice pow. Pleśzów (< Tomic-ski); *Trawicki* – Trawice (< Trawic-ski); *Trębicki* – Trębice pow. Siedlce (< Trębic-ski); *Tylicki* – Tylice (< Tylic-ski); *Widlicki* – Widlice pow. Tezew (< Widlic-ski); *Wierzbicki* – Wierzbica (< Wierzbic-ski); *Wójcicki* – Wójcice (< Wójcic-ski); *Zembrzycki* – Zembrzyce (SG XIV 570) (Zembrzyc-ski); *Zglinicki* – Zglinice pow. Sierpc (< Zglinic-ski); *Zubrzycki* – Zubrzyce pow. Sokółka (< Zubrzyc-ski); *Żylicki* – Żylice (< Żylic-ski);

b) nazwiska od nazw osobowych: *Galicki* – Galica (< Galic-ski) (SNPG 67); *Grochowicki* – Grochowic (< Grochowic-ski) (SNPG 79); *Kubicki* – n.o. Kubica (< Kubic-ski) (SNPG 123); *Pawelecki* – Pawelec (< Pawelec-ski) (SNPG 169); *Rylicki* – Rylica (< Rylic-ski) (SNPG 196);

c) nazwiska odapelatywne: *Dzielnicki* – dzielnica (SNPG 60) (< Dzielnic-ski); *Iglicki* – iglica (SNPG 86) (< Iglic-ski); *Klocki* – kłoc (< Kloc-ski); *Koniecki* – koniec (< Koniec-ski); *Kolecki* – kolec (< Kolec-ski); *Korzecki* – korzec SNPG 113 (< Korzec-ski); *Krużycki* – krużyca 'roślina mirtowata' (SNPG 122) (< Krużyc-ski); *Kupiecki* – kupiec (SNPG 126) lub od przymiotnika kupiecki (< Kupiec-ski); *Latawicki* – latawica SNPG 130 (< Latawic-ski); *Malecki* – malec (SNPG 142) (Malec-ski); *Pliński* – plień 'naleśnik' Breza 335 (< Plińc-ski); *Prawicki* – prawica (SNPG 180) (< Prawic-ski); *Pszenicki* – pszenica (< Pszenic-ski).

2.2. Na spółgłoskę *cz*

Proces asymilacji zachodzi tu między zwarto-szczelinową głoską *cz* kończącą temat a szczelinową głoską *s* rozpoczynającą sufiks *-ski* (*-cz-ski* > *-cki*). Oprócz asymilacji ze względu na stopień zbliżenia narządów mowy szczelinowej głoski *s* do zwarto-szczelinowej głoski *cz* dochodzi tutaj również do zmiany miejsca artykulacji przedniojęzykowo-dziąsłowej głoski *cz* pod wpływem przedniojęzykowo-zębowej głoski *s*. Wynikiem tego procesu jest głoska przedniojęzykowo-zębowa i zwarto-szczelinowa *-c*: *-cz-ski* > *cki*. Dodatkowo procesowi może towarzyszyć uproszczenie grupy spółgłoskowej, jeśli przed spółgłoską *cz* znajduje się inna spółgłoska jak w nazwisku: *Bydgoski* – Bydgoszcz (< Bydgoszcz-ski), *Burski* – Burcz pow. Kartuzy SNPG 38 (< Burcz-ski); *Kliński* – Klińcz pow. Kościerzyna (SNPG 105) (< Klińcz-ski), *Koliński* – Kolińcz (< Kolińcz-ski) (Breza 216). Proces asymilacji *-cz-ski* > *-cki* można obserwować w nazwiskach odmiejscowych, nazwiskach utworzonych od innych nazw osobowych i nazwiskach odapelatywnych.

a) nazwiska odmiejscowe: *Gołacki* – Gołacze (SNPG 74) (< Gołacz-ski); *Backi* – Bacze (< Bacz-ski); *Lubicki* – Lubicz pow. Toruń (< Lubicz-ski); *Lubocki* – Lubocz (SNPG 136) (< Lubocz-ski); *Łowicki* – Łowicz (< Łowicz-ski); *Nieciecki* – Nieciecz pow. Garwolin (< Nieciecz-ski); *Oracki* – Oracze (SNPG 162) (< Oracz-ski); *Zarzecki* – Zarzecze (< Zarzecz-ski);

b) nazwiskach utworzone od nazw osobowych: *Frącki* – Frącz (SNPG 65) (< Frącz-ski); *Kołacki* – n.o. Kołacz (SNPG 109) (< Kołacz-ski); *Rogacki* – n.o. Rogacz (SNPG 190) (< Rogacz-ski);

c) nazwiska odapelatywne: *Głowacki* – głowacz 'człowiek z wielką głową' (SNPG 72) (< Głowacz-ski), por. też niżej od ap. głowa.

2.3. Na spółgłoskę *ć*

Tego typu nazwisk jest niewiele. Procesowi asymilacji palatalnej głoski *-ć* do twardej spółgłoski *s* w sufiksie *-ski* (*-ć-ski* < *-c-ski* < *-cki*) towarzyszą przedstawione wyżej procesy upodobnień głoski zwarto-szczelinowej *c* i szczelinowej *s*.

a) od nazw miejscowych: *Zabłocki* – Zabłocie pow. Nowy Dwór Maz. (SNPG 245) (< Zabłoć-ski);

b) od podstaw apelatywnych: *Klecki* – kleć (SNPG 104) (< Kleć-ski); *Paproc-ki* – paproć (SNPG 168) (< Paproć-ski); *Zięcki* – zięć (SNPG 250) (< Zięć-ski).

2.4. Na spółgłoskę *dz* i *dź*

Do grupy nazwisk utworzonych od wyrazów, których temat fleksyjny kończy się na spółgłoskę *-dz-ski* < *-dzki* należą nazwiska odmiejscowe: *Cichoradzki* – Cichoradz pow. Toruń (SNPG 43) (< Cichoradz-ski); *Liberadzki* – Liberadz pow. Mława (< Liberadz-ski); *Luberadzki* – Luberadz (SG V 396) (< Luberadz-ski); *Maradzki* – Maradz pow. Konin (< Maradz-ski); *Owidzki* – Owidz pow. Starogard Gdański (SNPG 165) (< Owidz-ski); *Powidzki* – Powidz pow. Gniezno (< Powidz-ski);

Tylko jedno nazwisko zostało utworzone od wyrazu, którego temat fleksyjny kończy się na spółgłoskę *-dź* (< *-dź-ski* < *cki/-dzki*). Jest to nazwisko odapelatywne: *Niedźwiedzki* – niedźwiedź (< Niedźwiedź-ski) lub *Niedźwiecki* – niedźwiedź (< Niedźwiedź-ski).

3. Temat fleksyjny podstawy słowotwórczej zakończony na spółgłoski szczelinowe (*s, sz, z, ż, x*)

Większość nazwisk tego typu została utworzona od nazw miejscowych, ale zdarzają się też nazwiska motywowane nazwami osobowymi i wyrazami pospolitymi. Podaję je łącznie. Na granicy tematu słowotwórczego i formantu doszło

w nich do uproszczenia grup spółgłoskowych: *-s-ski* < *-ski*; *-z-ski* < *-ski*; *-sz-ski* < *-ski*; *-ż-ski* < *-ski*; *-ch-ski* < *-ski*.

1) *-s-ski* < *-ski*: *Dobroleski* – Dobrolas (< Dobroles-ski); *Kukski* – Kuksy (SNPG 125) (< Kuks-ski); *Magnuski* – Magnusy (< Magnus-ski) (Kaleta 63); *Makronoski* – Makronosy (< Makronos-ski) (Breza 8);

2) *-z-ski* < *-ski*: *Łaski* – Łaz (< Łaz-ski) (Kaleta 63); *Łobeski* – Łobez (< Łobez-ski) (Kaleta 63);

3) *-sz-ski* < *-ski*: *Bąduski* – Bądusz (< Bądusz-ski) (Kaleta 63); *Boguski* – n.o. Bogusz od Bogusław (< Bogusz-ski); *Dobieski* – Dobiesz (< Dobiesz-ski) (Kaleta 65); *Droguski* – Drogusza (< Drogusz-ski) (Kaleta 65); *Gołaski* – Gołasze (< Gołasz-ski); *Ilkuski* – Ilkusz (< Ilkusz-ski) (Kaleta 65); *Goleški* – Goleśza (< Goleśz-ski); *Kęski* – Kęsze (< Kęsz-ski) (Kaleta 65); *Kustoski* – kustosz lub n.o. Kustosz (< Kustosz-ski); *Luboski* – lub n.o. Lubosz (< Lubosz-ski) (Kaleta 65); *Małuski* – Małusza (< Małusz-ski) (Kaleta 59, 65); *Miękiski* – Miękisz (< Miękisz-ski) (Kaleta 65); *Niewieski* – Niewiesz (< Niewiesz-ski) (Kaleta 65); *Olski* – Olsza, olsza/olcha (< Olsz-ski); *Otuski* – Otusz (< Otusz-ski) (Kaleta 65); *Wałkuski* – n.o. Wałkusz od Walek, Walenty (< Wałkusz-ski); *Stęgoski* – Stęgosze (< Stęgosz-ski) (Kaleta 65); *Zbroski* – Zbrosza (< Zbrosz-ski) (Kaleta 63);

4) *-ż-ski* < *-ski*: *Chomiąski* – Chomiąza (< Chomiąż-ski); *Cieląski* – Cieląza (< Cieląż-ski); *Karłęski* – Karleż (< Karleż-ski); *Książski* – Książ (< Książ-ski) (Kaleta 65);

5) *-ś-ski* < *-ski*: *Łoski* – Łoś (< Łoś-ski) (Kaleta 63); *Podoski* – Podosie (< Podoś-ski) (Kaleta 63); *Poleski* – Polesia dziś Wielki Poleś pod Kościerzyną (< Poleś-ski) (Breza 8);

6) *-ch-ski* < *-ski*: *Czeski* – Czechy (< Czech-ski) lub od czeski; *Pasimieski* – Pasimiechy (< Pasimiech-ski) (Kaleta 65); *Sobieski* – n.o. Sobiech od Sobiesław, Sobiesąd (< Sobiech-ski); *Suski* – Sucha (< Such-ski) (Kaleta 65).

W wyniku przedstawionych wyżej procesów asymilacji i uproszczeń grup spółgłoskowych (*-c-ski*, *-cz-ski*, *-ć-ski*, *-t-ski*, *-k-ski*, *-d-ski*, *-dz-ski*, *-dź-ski*, *-ch-ski*, *-s-ski*, *-sz-ski*, *-z-ski*, *-ż-ski*) w nazwiskach powstały węzły morfologiczne, które doprowadziły do zatarcia granic podzielności morfologicznej na temat słowotwórczy i formant. Jednocześnie w świadomości użytkowników języka i nosicieli nazwisk zaczęły wyodrębniać się cząstki *-cki*, *-dzki*, *-ski*, które w połączeniu z poprzedzającą samogłoską zaczęto identyfikować jako sufiksy: *-icki*, *-ycki*, *-eckie*, *-acki*, *-ucki*, *-ęcki*, *-ącki* i *-adzki*, *-idzki*, *-udzki*, *-ędzki*, *-ądzki*, *-odzki*. Doszło więc do perintegracji, czyli przesunięcia granicy podzielności morfologicznej i absorpcji, ponieważ część tematu słowotwórczego została wchłonięta przez formant. Powodowało to wątpliwości dotyczące genezy nazwisk. Rodziły się pytania, czy nazwiska typu *Babicki*, *Drzewicki*, *Chelmiecki* zostały utworzone sufiksem *-ski* od nazw miejscowych *Babice*, *Drzewica*, *Chelmice*, czy też od

wyrazów pospolitych *baba*, *drzewo*, *chelm* z formantem *-icki*, czy nazwiska odapeletywnie *Strzelecki*, *Pszenicki*, *Prawicki*, *Malecki* należy łączyć z rzeczownikami *strzelec*, *pszenica*, *prawica*, *malec*, czy też z czasownikiem *strzelać* i przymiotnikami *pszenny*, *prawy*, *mały*. Wątpliwości i rozbieżności dotyczące granicy podzielności morfologicznej antroponimów przyczyniały się do perintegracji i absorpcji morfologicznej. Procesy te spowodowały powstanie neologizmów przyrostkowych, które zaczęły funkcjonować jako nowe, samodzielne sufiksy. Jednocześnie pojawiły się trudności w ustaleniu genezy (motywacji) i budowy nazwisk, np. *Janicki* od n.o. *Janik* z suf. *-ski* czy od n.o. *Jan* z suf. *-icki*.

Utworzone z sufiksu *-ski* w procesie perintegracji i absorpcji morfologicznej nowe nazwiskotwórcze sufiksy *-acki*, *-eck*i, *-icki/-ycki*, *-nicki*, (por. nazwisko *Pokrzywnicki* od *Pokrzywno* z suf. *-icki* lub *pokrzywa* z *-nicki*) *-ocki*, *-ucki* zaczęły tworzyć nowe nazwiska od nazw miejscowych, nazw osobowych i wyrazów pospolitych⁹. Proces perintegracji i absorpcji okazał się najżywotniejszym sposobem powstawania nowych formantów nazwiskotwórczych.

Sufiks *-acki*

a) od nazw osobowych: *Klimacki* – Klima od Klimek (SNPG 105); *Kubacki* – n.o. Kuba (SNPG 123); *Pietracki* – n.o. Piotr z alternacją e : o;

b) od wyrazów pospolitych: *Cichacki* – cichy lub n.o. Cichy; *Dobracki* – dobry; *Głowacki* – głowa; *Hajdacki* – hajda 'pastuch w górach' (SW II 4); *Kominacki* – komin (SNPG 110); *Sarnacki* – sarna (SNPG 198), możliwe też z suf. *-ski* od *Sarnaki* (SG X 317); *Sochacki* – socha (SNPG 206); *Radacki* – rada lub Radaki pow. Ława (< Radak-ski), SNPG 185; *Wilgacki* – wilga.

Sufiks *-eck*i

a) od nazw miejscowych: *Bielecki* – Biele pow. Płońsk, Sierpc lub n.o. Bielec (< Bielec-ski) (SNPG 26); *Borzecki* – Borze pow. Pułtusk (SNPG 33);

⁹ Faktu tego zdaje się nie dostrzegać wielu autorów prac antroponimicznych. Sufiksy te nie są notowane wśród nazwisk mieszkańców Bytomia, por. H. Borek, U. Szumska: op. cit., s. 66–67, sufiks *-cki* jako oboczny z suf. *-ski* wydziela J. Mączyński: *Nazwiska łodzian*, s. 248–249, w analizie materiału np. nazwisko *Chojceki* jako utworzone suf. *-ski*, *-cki* (s. 232) od n.m. Chojny (s. 39) powinno być z suf. *-eck*i: Choj(n)-eck*i*, błędnie suf. *-ski* w nazwiskach: Czamecki (s. 240) od ap. czarny lub n.m. Czarna, Czarne (s. 43) więc suf. *-eck*i; Czerniecki (s. 240) od nazwiska Czarny, n.m. Czarna, Czernia (s. 44), więc suf. *-eck*i z alternacją n : ñ; Dobrzyniecki (s. 240) od dobry (s. 48), więc suf. *-yniecki* z alternacją rz : r; Dziaducki (s. 240) od nazwiska Dziad, Dziadek (s. 57), jeżeli od nazwiska Dziad to suf. *-uck*i; Goździcki (s. 240) od ap. gozd, goździk (s. 71) – jeżeli Goździcki od ap. gozd to suf. *-ick*i z alternacją z : ź i dź : d; Kostanecki (s. 240) od n.o. Kostan (s. 104), więc *-eck*i; Rosicki (s. 240) od ap. rosa lub n.o. Rosa, Rosik (s. 177), jeżeli od ap. rosa, n.o. Rosa to suf. *-ick*i z alternacją s : ś; Suchecki (s. 240) od n.o. Suchy (s. 193) więc suf. *-eck*i; podobnie błędnie wydziela J. Mączyński suf. *-ski* w nazwiskach utworzonych od apelatywów, por. Gadecki (s. 241) od ap. gad (s. 61), więc suf. *-eck*i; Ławicki (s. 241) od ap. ława, ławka, ławica (s. 131), jeżeli od ap. ława to suf. *-ick*i itd.

Cisecki – Cis lub ap. cis; *Czarnecki* – Czarne lub n.o. Czarny (SNPG 46); *Czarnotecki* – Czarnoty pow. Płońsk; *Dąbrowiecki* – Dąbrowa z alternacją w : w'; *Kaniecki* – Kanie (SG III 803); *Kornecki* – Korne pow. Kościerzyna, SNPG 112; *Mazowiecki* – n. własna Mazowsze (< Mazow'(sz)-ecki z alternacją w : w' i dezintegracją podstawy) (SNPG 146); *Suchecki* – Suche (SG XI 532); *Wroniecki* – Wronie, pow. Płock;

b) od nazw osobowych: *Adamecki* – n.o. Adam (SNW I 8) lub Adamek (<Adamek-ski); *Bachecki* – n.o. Bach od Bartłomiej lub bach 'bachur, bęben' (Rymut 78); *Benecki* – n.o. Ben od Benedykt (lub Benek z suf. *-ski*); *Filecki* – n.o. Fil od Filip (SNPG 64); *Gordacki* – n.o. Gord od Gordian (Rymut 1991, s. 125); *Hilarecki* – n.o. Hilary (lub Hilarek z suf. *-ski*); *Janecki* – n.o. Jan (lub Janek < Janek-ski); *Kaniecki* – n.o. Kania (SNPG 97); *Kochecki* – n. o. Koch od Konstanty (SNPG 108); *Kordecki* – n.o. Kord lub ap. kord (SNPG 112); *Kruszecki* – n.o. Krusz (SNPG 121); *Kubecki* – n.o. Kuba od Jakub (SNPG 123); *Kurecki* – n.o. Kur lub ap. kur (SNPG 126) (lub od n.o. Kurek z suf. *-ski*); *Kusecki* – n.o. Kusy lub ap. kusy (SNPG 127); *Stachecki* – n.o. Stach (SNPG 209); *Staniecki* – n.o. Stan od Stanisław z alternacją n : ń; *Wasylecki* – n.o. Wasyl Rymut 1991, 81 (lub od Wasylek z suf. *-ski*).

c) od wyrazów pospolitych: *Babecki* – baba (SNPG 18) (lub n.o. Babka z suf. *-ski*); *Baniecki* – bania 'dynia, *Cucurbita maxima*' (SNPG 20); *Bidecki* – gw. bida 'bieda' (SNPG 25); *Brudecki* – brud (lub brudek z suf. *-ski*); *Chojecki* – choja 'sosna'; *Czarnecki* – czarny lub n.o. Czarny; *Czyhecki* – czyhać; *Dźwierecki* – dźwierze (SNPG 61) z alternacją r : rz; *Garecki* – gar (SNPG 68); *Gliniecki* – glina z alternacją n : ń; *Gołabecki* – gołąb (lub Gołąbek z suf. *-ski*); *Gulecki* – guła 'indycka' (SNPG 82); *Matecki* – mały (lub od n.o. Matek (SSNO III 376) z suf. *-ski*); *Klepecki* – klepa 'kobieta niedbała, stara baba, plotkara' (SNPG 104); *Komarecki* – komar lub n.o. Komar; *Kosecki* – kosy 'krzywy, zezowaty', kosa, kos (SNPG 114) (lub od n.o. Kosek z suf. *-ski*); *Maniecki* – mania 'mańkut' lub n.o. Mania od Maria (SNPG 143) (lub od n.o. Maniek z suf. *-ski*); *Mrówiecki* – mrówa z alternacją w : w' (SNPG 153); *Panecki* – pan lub od n.o. Panek z suf. *-ski* (SNPG 167); *Papecki* – papa 'papież' (SNPG 167); *Pilnecki* – pilny (SNPG 174); *Pompecki* – pompa (SNPG 179); *Popecki* – pop (SNPG 179); *Rybecki* – ryba (SNPG 195); *Saniecki* – sanie (SNPG 198); *Skorecki* – skory lub n.o. Skory (SNPG 203); *Słomecki* – słoma (SNPG 204); *Stolecki* – stół z alternacją l : ł i o : ó (SNPG 211) (lub od stolec z suf. *-ski*); *Stopecki* – stopa lub n.o. Stopa (SNPG 211); *Stromecki* – stromy; *Wardecki* – warda 'mańkut' (SNPG 236);

Sufiks *-icki / -ycki*

a) od nazw miejscowych: *Baranowicki* – Baranowo; *Bujnicki* – Bujny pow. Wysokie Maz.; *Golubicki* – Golub z alternacją b : b'; *Grzędzicki* – Grzędy

pow. Przasnysz z alternacją d : dź; Kierznicki – Kierzno z alternacją n : ń (SNPG 102); *Linicki* – Linie pow. Chełmno, SNPG 133; *Lipicki* – Lipie pow. Inowrocław (SNPG 133); *Pokrzywnicki* – Pokrzywno pow. Grudziądz z alternacją n : ń (SNPG 178); *Skiwicki* – Skiwy pow. Siemiatycze z alternacją w : w' (SNPG 202); *Sławnicki* – Sławno (Kaleta 59); *Urlicki* – Urle pow. Wołomin (SNPG 234); *Wielicki* – Wiele pow. Chojnice (SNPG 240);

b) od nazw osobowych¹⁰: *Adamicki* – n.o. Adam (SNW I 9); *Gilicki* – n.o. Gil (SNPG 71); *Grzenicki* – n.o. Grzeń, Grzenia (SNPG 81); *Kanicki* – n.o. Kania (SNPG 97); *Kubicki* – n.o. Kuba z alternacją b : b' (SNPG 123) lub od n.o. Kubica z suf. *-ski* (< Kubic-ski); *Mędrzycki* – n.o. Mądry lub mądry z alternacją ę : ą, r : rz; *Michalicki* – n.o. Michał z alternacją l : ł (SNPG 148); *Mierzwicki* – n.o. Mierzwa lub mierzwa z alternacją w : w' (SNPG 149); *Pawlicki* – n.o. Paweł, z alternacją e : ø i l : ł (SNPG 169) lub od Pawlice z suf. *-ski*; *Roszycki* – n.o. Roch z alternacją ch : sz (SNPG 192); *Sowicki* – n.o. Sowa lub sowa z alternacją w : w' (SNPG 208) (jeżeli od n.o. Sowik, n.m. Sowica to suf. *-ski*);

c) od wyrazów pospolitych: *Baranicki* – baran (SNPG 20); *Chybiicki* – chyba 'błąd' (Br 188) (SNPG 42); *Ciemnicki* – ciemny z alternacją n : ń; *Cieplicki* – ciepły z alternacją l : ł (SNPG 44); *Dębicki* – dąb z alternacją e : ą i b : b' (lub Dębica z suf. *-ski*); *Dybicki* – dybać, dyby (SNPG 59); *Fidelicki* – łac. fidelis 'wierny' (SNPG 63); *Garbicki* – garb; *Gęsicki* – gęś (SNPG 70); *Grodzicki* – gród (SNPG 79) z alternacją d : dź; *Kaszycki* – kasza (SNPG 100); *Kmieciicki* – kmieć (SNPG 107); *Kosicki* – kosa, kosy z alternacją s : ś (SNPG 114); *Kranicki* – kran z anternacją n : ń (SNPG 118); *Krzywicki* – krzywy; *Kuchnicki* – kuchnia (SNPG 124); *Lenicki* – leń (SNPG 131); *Lewicki* – lewy 'z nieprawego łoża' (SNPG 132) z alternacją w : w'; *Nerwicki* – nerw z alternacją w : w' (SNPG 157); *Nowicki* – nowy z alternacją w : w' (SNPG 159) (lub od n. os. Nowik z suf. *-ski*); *Oślicki* – osieł, ośli z alternacją e : ø, l : ł (SNPG 164); *Planicki* – plan z alternacją n : ń (SNPG 175); *Podlicki* – podły z alternacją l : ł (SBPG 177); *Rychlicki* – rychły z alternacją l : ł (SNPG 195); *Siwicki* – siwy z alternacją w : w' (SNPG 202) (lub od n. os. Siwik z suf. *-ski*); *Stawicki* – staw z alternacją w : w' (SNPG 210) (lub od stawik z suf. *-ski*); *Stromicki* – stromy z alternacją m : m' (SNPG 212); *Śliwicki* – śliwa, n.o. Śliwa z alternacją w : w' (SNPG 224); *Srebrnicki* – srebrny; *Wdowicki* – wdowa z alternacją w : w' (SNPG 237); *Wiśnicki* – wiśnia (SNPG 241); *Woźnicki* – woźny z alternacją w : w'; *Wydrzycki* – wydra z alternacją rz : r (SNPG 245); *Ziębicki* – zięba z alternacją b : b' (SNPG 250); *Żabicki* – żaba z alternacją b : b' (SNPG 251).

¹⁰ W tej grupie każdorazowo możliwa jest derywacja suf. *-ski* od zdrobniałej formy osobowej, np. *Adamik*, *Gilik*, *Grzenik*, *Kanik*, *Kubik*, *Mędrzyk*, *Michalik* itd.

Sufiks *-nicki*

Nazwa odapelatywna: *Czartnicki* – czart (SNPG 47) oraz odosobowa: *Jeśnicki* – n.o. Jaś z gw. ja > je (SNPG 92);

Sufiks *-ocki*

a) od nazw osobowych: *Brochocki* – n.o. Broch od imion typu Bronisław (SNPG 34); *Krupocki* – n.o. Krupa lub krupy (SNPG 121); *Labocki* – n.o. Laba lub ap. laba (SNPG 128);

b) od wyrazów pospolitych: *Cichocki* – cichy (< Cich-ocki); *Czarnocki* – czarny lub Czarne; *Dobrocki* – dobry; *Latocki* – lato (SNPG 130); *Lasocki* – las (SNPG 130); *Papłocki* – papla 'topola' (SNPG 167); *Śniegocki* – śnieg; *Wargocki* – warga.

Sufiks *-ucki*

Sufiks ten w nazwiskach nie jest tak popularny jak sufiksy *-ecki*, *-icki/-ycki*, ale również tworzy kilka nazwisk, jak np.: *Grochucki* – groch (lub n. os. Grochuta z suf. *-ski*); *Janucki* – n.o. Jan (lub n.o. Januta z suf. *-ski*); *Stachucki* – n.o. Stach od Stanisław.

Żywe do dziś procesy fonetyczne sprawiają, że wiele antroponimów ma charakter wieloznaczny, dopuszczający różne interpretacje etymologiczne, np. nazwisko *Lasocki* można łączyć z n.o. *Lasota*, wydzielając suf. *-ski* lub z wyrazem *las*. Nazwisko *Siwicki* z n.o. *Siwik* lub *Siwy* i wyrazem pospolitym *siwy*, nazwisko *Woźnicki* można interpretować jako utworzone od ap. *woźny* z suf. *-icki* lub *woźnica* i *Woźniki* (SG XIII 13) z suf. *-ski*. W pracach onomastycznych do tego typu nazwisk dwuznacznych (homonimicznych) zalicza się najczęściej te, które mogą mieć różną interpretację, a brakuje jednoznacznych wskazówek dotyczących pochodzenia (zapisy w księgach parafialnych, tradycja rodzinna).

Oprócz nazwisk derywowanych sufiksalnie, w zasobie antroponimicznym polszczyzny istnieją nazwiska zakończone na *-ski*, ale utworzone w wyniku derywacji paradygmatycznej (konwersja, derywacja fleksyjna) od nazw miejscowych: *Bryński* – Bryńsk pow. Działdowo (SNPG 36); *Ciecierski* – Cieciersk pow. Sierpc (SNPG 43); *Czerski* – Czersk pow. Piaseczno (SNPG 47); *Dulski* – Dulsk (SNPG 58); *Gliński* – Glińsko; *Grzebski* – Grzebsk pow. Mława (SNPG 81); *Hański* – Hańsk (SNPG 84); *Karski* – Karsk pow. Radziejów (SNPG 99); *Lutomierski* – Lutomiersk (Mączyński 131); *Pietrski* – Pietrsko (Kaleta 87); *Piński* – Pińsko (SNPG 174); *Przeworski* – Przeworsko (Kaleta 87); *Różyński* – Różyńsk (SNPG 193); *Skulski* – Skulsk pow. Konin (SNPG 204); *Tański* – Tańsk pow. Przasnysz (SNPG 227);

Podobnie derywowane są nazwiska zakończone dziś na *-ecki*, *-icki*: *Dolecki* – Doleck (SNPG 54); *Kącki* – Kąck; *Kobierzycki* – Kobierzycko pow. Sieradz

(SNPG 108); *Konecki* – Koneck (SG IV 327); *Osiecki* – Osieck (SG VII 621) (SNPG 163); *Ostromecki* – Ostromecko pow. Chełmno (SNPG 164); *Płocki* – Płock (SNPG 176); *Podlecki* – Podleck; *Pucki* – Puck; *Radecki* – Radeck (SG IX 379); *Skrodzki* – Skrodzkie pow. Grajewo (SNPG 203); *Wąchocki* – Wąchock pow. Starachowice (SNPG 237); *Wiecki* – Wieck pow. Chojnice (SNPG 239).

Zmiany morfemiczne zachodzące w nazwiskach polskich na *-ski* spowodowały powstanie nowych sufiksów nazwiskotwórczych i modeli antroponimicznych wykorzystywanych do tworzenia nowszych nazwisk na *-ski*. Sufiks *-ski* < *bsk-ъ-jb* jest jednym z najstarszych i najbardziej produktywnych przyrostków słowiańskich tworzących wyrazy pospolite¹¹, jak też nazwy miejscowe¹² i osobowe.

Wykaz skrótów

- Borek – H. Borek, U. Szumska: *Nazwiska mieszkańców Bytomia od końca XVI wieku do roku 1740*. Wrocław–Warszawa 1976.
- Br – A. Brückner: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków 1927.
- Breza – E. Breza: *Nazwiska Pomorzan. Pochodzenie i zmiany*. Gdańsk 2000.
- Kaleta – Z. Kowalik-Kaleta: *Staropolskie nazwy osobowe motywowane przez nazwy miejscowe*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1981.
- Rymut – K. Rymut: *Nazwiska Polaków*. Wrocław–Warszawa–Kraków 1991.
- SG – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. Red. F. Sulimierski u.a. T. 1–15. Warszawa 1880–1902.
- SNPG – H. Górniewicz: *Słownik nazwisk mieszkańców Powiśla Gdańskiego*. Gdańsk 1992, s. 33, 212, 218.
- SNW – *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*. Wydał K. Rymut. T. I–X. Kraków 1992–1994.
- SW – *Słownik języka polskiego*. Red. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiecki. T. I–VIII. Warszawa 1900–1927. Wyd. Fotooffset. Warszawa 1952–1953.
- SSNO – *Słownik staropolskich nazw osobowych*. Pod red. W. Taszyckiego. T. I–VI; VII (Suplement) pod kierunkiem M. Malec. Wrocław 1965–1987.

Summary

In the work, Polish surnames ending with *-ski*, which have undergone lexicalisation, are discussed. In these surnames, after the jers (semivowels of a syllabic value that existed in various Slavic languages in the 10th–11th centuries) had disappeared between

¹¹ Por. M. Brodowska-Honowska: *Słowotwórstwo przymiotnika w języku staro-cerkiewno-słowiańskim*. Kraków–Wrocław–Warszawa 1960.

¹² S. Rospond: *Słowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem -bsk-*. Wrocław–Warszawa–Kraków 1969.

the stem and the formative, the sounds were assimilated and morphological knots came into being. Nowadays, the surnames end with *-ski*, *-cki* or *-dzki*, depending on the consonant at the end of the inflectional stem, for example: Bogucki, name of place: Boguty (< Bogut-ski); *Gromadzki* – gromada ('group') (< Gromad-ski); *Mirecki* – person's name: Mirek (< Mirek-ski); *Brzeski* – name of place: Brzeg (< Brzeg-ski); *Malecki* – malec ('kid') (< Malec-ski); *Paprocki* – paproć ('fern') (< Paproć-ski) and *Boski* – name of place: Boże (< Boż-ski). Lexicalisation resulted in blurring the morphological division into a root and a formative, which, in turn, brought about the creation of new formatives as a result of perintegration and morphological absorption. The new formatives are: *-acki*, e.g. *Kub-acki* – persons' name: Kuba; *-ecki*, e.g. *Czarn-ecki* – czarny ('black'); *Stach-ecki* – person's name: Stach from: Stanisław ('Stanislaus'); *-icki/-ycki*, e.g. *Bujnicki* – name of place: Bujny; *Wydrzycki* – wydra ('otter'); *-nicki*, e.g. *Czart-nicki* – czart ('devil'); *-ocki*: *Cich-ocki* – cichy ('silent'); *-ucki*: *Grochucki* – groch ('peas'). Apart from the surnames derived by means of a suffix, in the anthroponimic system of the Polish language there exist surnames ending with *-ski*, *-cki*, *-dzki* created as a result of paradigmatic derivation from names of places: *Ciecierski* – name of place: Cieciersk, *Dolecki* – name of place: Doleck, *Skrodzki* – name of place: Skrodzkie, *Wąchocki* – name of place: Wąchock.